

Ныне же получается, что у телевизионных авторов и ведущих своя свобода – свобода делать зрителя несвободным в выборе тем и программ.

Алена Беразоўская
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ПРАБЛЕМАТЫКА ПІСЬМЕННІЦКІХ РАДЫЁНАРЫСАЎ У 50–60-я гг. XX ст.

Пасляваеннае дзесяцігоддзе – паказальны і цікавы перыяд у гісторыі краіны, для якога характэрна перш за ўсё аднаўленне. Прычым тычылася яно не толькі будаўнічых аб’ектаў, але ў большай ступені аднаўлення грамадскага настрою. Гэты пасыл быў вельмі арганічным менавіта ў той час – на хвалі перамогі. Пазней выклікаў пэўную скептычнасць, а ў наш час нават і крытыку.

У лютым 1956 г. адбыўся XX з’езд КПСС, пасля якога ў СССР пачаліся павольныя, але незваротныя працэсы пераадолення культуры Сталіна і яго наступстваў. Аснову змяненняў у арганізацыйнай, творчай дзейнасці радыёрэдакцый складалі партыйныя дакументы, якія нацэлілі супрацоўнікаў на паляпшэнне іх працы па ўсіх кірунках, найперш – на ўздзеянне на аўдыторыю. Назіраецца і ўзмацненне аўтарскага пачатку ў радыёжурналістыцы.

Разам з павелічэннем колькасці радыёнарысаў і радыёапавяданняў у эфіры пачынаючы з сярэдзіны 1960-х гг. змяняецца і іх тэматыка, героі. У пасляваенныя гады радыёнарысы прысвячаліся ў асноўным палітычным дзеячам, героям рэвалюцыі, рускай гісторыі, буйным навукоўцам, артыстам, людзям вядомым. На іх прыкладах ішло выхаванне маладога пакалення. З сярэдзіны 1960-х гг. героямі ўсё часцей становяцца перадавікі працы, рабочыя, калгаснікі, прадстаўнікі інтэлігенцыі. У эфір прыйшоў звычайны чалавек са сваімі справамі, клопатамі, захапленнямі. З тэкстаў паступова знікае патэтыка, агульныя словы.

Радыёнарыс – адзін з тых жанраў, які дазваляў беларускім пісьменнікам аператыўна рэагаваць на пэўныя падзеі, што адбываліся ў краіне. Радыёнарысы станавіліся часткай тэматычных планаў Камітэта і таму рэгулярна з’яўляліся ў радыёэфіры (так, напрыклад, у тэматычным плане на май 1959 г. былі запланаваны нарысы ад Антона Бялевіча – «Светлыя гарызонты», ад Пятра Прыходзькі – «Рысы новага», ад Веры Палтаран –

«На парозе новага жыцця», ад Юрыя Збітнева – «Першая запарожская» (пра брыгаду камуністычнай працы) і інш.). Трэба адзначыць, што часцей за ўсё нарысы зачытваліся не аўтарамі, а артыстамі, дыктарамі і ўяўлялі сабой хутчэй не радыёнарыс у поўным сэнсе гэтага слова, а агучаны друкаваны нарыс, калі словы герояў належалі выступоўцам, а не выконваліся імі непасрэдна на месцы запісу.

Усе тагачасныя пісьменніцкія радыёнарысы тэматычна можна падзяліць на некалькі груп. Першую, самую вялікую, складаюць партрэтныя нарысы, прысвечаныя героям мірных дзён, героям сучаснасці, людзям розных прафесій (аграномам, архітэктарам, будаўнікам), якія здзяйсняюць подзвігі на зямлі, асабліва на сацыялістычных будоўлях. Такія нарысы часцей за ўсё выходзілі пад рубрыкамі «Героі сучаснасці», «Мой сучаснік». Другая група – партрэтныя нарысы, прысвечаныя творчасці асобных пісьменнікаў. Звычайна такія нарысы папярэднічалі жыццёвым ці літаратурным юбілеям творцаў. Трэцяя група нарысаў – падарожныя, у якіх пісьменнікі дзяліліся сваімі ўражаннямі ад замежных падарожжаў, камандзіровак. Вельмі рэдка пісьменнікі звярталіся да праблемнага нарыса, як правіла, імі займаліся журналісты.

Адзін з самых актыўных радыёнарысістаў-пісьменнікаў – Антон Бялевіч, які неаднаразова адзначаўся прэміямі за працу ў галіне гэтага жанру. Часта гучалі ў эфіры радыёнарысы Аляксея Кулакоўскага, Пятра Прыходзькі, Анатоля Астрэйкі.

Аднак ёсць падставы гаварыць пра пэўныя праблемы, актуальныя для радыёнарыса, прычым многія з іх характэрныя і для сённяшняга эфіру. Па-першае, сам па сабе колькасны недахоп матэрыялаў у жанры радыёнарыса ў эфіры. Па-другое, тэматычная аднастайнасць радыёнарысаў. Па-трэцяе, пісьменніцкія нарысы, якія прагучалі ў эфіры, маюць дачыненне да радыё толькі дзякуючы свайму «агучванню» сродкамі радыё, а не сапраўдным гукавым вобразам, які быў створаны аўтарам на месцы запісу.

Але, тым не менш, многія пісьменнікі паказалі сябе добрымі радыёнарысістамі і змаглі стварыць па-сапраўднаму запамінальныя вобразы герояў, якія пазней знайшлі сваё месца і ў адпаведных мастацкіх творах.